

hoe de woorden vinden voor datgene

waar geen woorden voor zijn
waar veel over verteld is
verteld móet worden, maar waarbij
wát je je voorstelt, onvoorstelbaar blijft

ze heet Sarah, ze is zeven
ze woont in een mooi huis
daar is een brede stoep
waar je lekker kan spelen
en de school is om de hoek
ze kan goed leren
haar moeder roept haar naar binnen
ze naait een ster op Sarahs lievelingsjurk
ze wil een blauwe ster
sterren zijn geel, zegt haar moeder
deze ster is niet echt, zegt ze
zij geeft geen licht

zij heet Settela
ze houdt van kleurige jurken
en van de muziek van vader
die zo mooi viool speelt
ze vindt het niet erg
dat zij, haar vader, moeder, broertjes
altijd verder trekken
vader zegt dan waar ze heen gaan
nu is het anders
schreeuwende mannen
duwen hen een volle trein in
naar een werkkamp
ze is al tien, maar begrijpt het niet

vader werkt al iedere dag

hij is de jongste en pas vier
ze noemen hem Benjamin
zijn zusjes mogen uit logeren
moeder wil niet dat hij meegaat
hij kan beter bij haar en vader blijven
want hij hoest, heeft ademnood
de zusjes blijven zo lang weg
het is zo stil in huis tot
hij harde woorden hoort
die hij nog niet kent
en stampen op de trap
ze gaan weg met de trein
niet naar de zusjes, maar
naar het einde van hun wereld

hij heet Isaac
in de overvolle trein houdt
hij de hand van zijn vader vast
ook al is hij al achttien
hij heeft een lege maag
moeder zegt: ' dat het goed komt
dat hij een grote jongen moet zijn
morgen gaat het beter'
maar het spoor loopt dood
op het eindstation moet hij
de hand van vader loslaten
ze worden gescheiden
hij moet keien sjouwen, krijgt
slaag als hij hongerig en uitgeput
moet bouwen aan een grote oven
hij overleeft, alleen
hij gaat op weg naar huis
zijn huis is geen thuis meer

hij wordt verliefd op een jongen
hij zwijgt
ze heet Hannah
haar naam wordt Afke
ze heeft blauwe ogen
en krullen, die blond zijn geverfd
haar baby wordt Lopke genoemd
ze woont op een boerderij van
goedwillende moedige mensen
waar zij zich kan verstoppen
met haar kleine Rebecca
die Lopke wordt genoemd
het hooi beschermt niet
ze worden verraden
en na de lange treinreis
de gaskamers ingestuurd
die douches heten

hij heet Salomon en is schoenmaker
hij houdt van de geur van leer
hij belooft zijn buurmeisje
schoentjes voor haar te maken
als hij terugkomt
hij loopt op blote voeten
tussen de barakken
hij hoort niet het vertrouwde
geklop op hakken en zolen
maar het suizen van zwepen
gegil, geblaf en bevelen
hij ruikt geen leer meer
maar de geur van vernietiging
de schoentjes voor het meisje
worden nooit gemaakt

we plaatsen stenen
struikelstenen in onze stad
om stil bij te staan
hier staan we stil bij een deel
van de 104.000 stenen
verdeeld over gemeenten in ons land
voor elke steen een verhaal, een naam
van de man, de vrouw, het kind
voor hen die verdwenen door wreedheid
vernederd, afgevoerd, vermoord
waar geen graven voor zijn om
een steen op te leggen
slechts monumenten
om te herdenken

vandaag herdenken we met
hoop in ons hart, we ademen
met hen en met het licht

het Levenslicht